

*Milena Josefovičová, „Im übrigen
freue mich unendlich auf die Arbeit
im Sudetenland!“ Studentské praxe
v Sudetoněmeckém ústavu pro výzkum
země a lidu pod vedením dr. Margarete
Klanteové 1942–1944. Práce z dějin
Akademie věd 8/2016, č. 2,
s. 211–224. Masarykův ústav a Archiv
Akademie věd České republiky, v. v. i.*

Autorka dlouhodobě věnuje zájem činnosti Sudetoněmeckého ústavu pro výzkum země a lidu v Liberci (Sudentendeutsche Anstalt für Landes- und Volksforschung, dále SALV) za druhé světové války, který měl provádět systematické vlastivědné bádání těch území bývalé Československé republiky, která byla po Mnichovu odtržena a připojena k Velkoněmecké říši jako tzv. župa Sudety. Působnost tohoto ústavu, spolupracujícího s Pražskou německou univerzitou i dalšími říšskými univerzitami, některými výzkumnými tématy – především etnologickými a demografickými – zasahovala i do protektorátu Čechy a Morava, kde zůstaly ostrovy německy mluvícího obyvatelstva. O přímých předchůdcích SALV, německých vědeckých institucích v Liberci od roku 1923, pojednala autorka v samostatných studiích. Zhodnocuje v nich archivní fond *Sudetoněmecký vlastivědný ústav Liberec (SVUL)*, který je uložen v Archivu AV ČR pod i. č. 1054.

Recenzovaná studie upozorňuje na specifickou akci SALV z let 1942–1944, a to terénní geograficko-etnografický základní výzkum, který realizovala

dr. Margarete Klante prostřednictvím prázdninových brigád vysokoškolských studentů. Dr. Klante sama byla zaměřena na hospodářské dějiny (přadláctví a tkalcovství), ale metodicky dobře ovládala i výzkum regionální a slavistický. Po léta spolupracovala se sudetoněmeckými vlastivědnými institucemi, a když v roce 1942 přesídlila z Berlína do Liberce, aby nastoupila do SALV, bylo jí 54 let. Hodlala se habilitovat na Pražské německé univerzitě a chystala se zpracovat jablonecké sklářství. Výzkumný projekt specifik sudetoněmeckých oblastí projektovala jako hospodářsko-historický a jeho základy hodlala opřít o excerpci pramenů hospodářské povahy z doby raného novověku. Heuristiku urbářů, účetních knih, lánských rejstříků apod. nemohl provádět kdokoliv bez znalostí historického řemesla a dr. Klante spolehla na pomocné vědecké síly z řad vyspělejších vysokoškolských studentů v rámci vysokoškolského tzv. letního nasazení, které ovšem muselo studentské vedení příslušných univerzit uznat za formu válečného nasazení (Kriegseinsatz). Oslovení univerzitní profesori (Videň, Feiburg, Vratislav)

mohli nabídnout jen studentky-dívky, pro muže platil válečný režim, ale ani všem vybraným dívkám nebyla praxe ve vědeckém ústavu povolena, některé musely nastoupit do průmyslu. Z projektu musela tak dr. Klante v mnohém slevit a nakonec zůstalo jen torzo. Nicméně terénní výzkum probíhal po tři letní sezony (1942, 1943, 1944), vždy s metodickým úvodním seminářem a závěrečným hodnotícím sezením. V roce 1943 se zúčastnilo 14, v roce 1944 již 15 studentek.

M. Josefovičová především na základě dochované korespondence studentek s dr. Klante dává zběžný přehled o zkoumaných regionech a sledovaných ukazatelích jednotlivých výzkumů. Výsledky výzkumů včetně archivovaných výzkumných zpráv, dochovaných kartoték a soupisů nezkoumala, pouze na jejich existenci upozorňuje. Jejich zhodnocení a využití se etnologii nabízí jako zajímavé a objevné téma.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Luboš Kafka, Lidové podmalby na skle ze sbírek Regionálního muzea v Náchodě. Lika klub, Praha 2016, 222 s.–

Již pátou výpravnou publikací z nakladatelství Lika klub přispěl Luboš Kafka do etnologické produkce z oblasti lidového umění. Stejně jako knihy předchozí, z nichž dvě jsou věnovány podmalbám na skle, jedna náboženským motivům na lidovém nábytku a jedna artefaktům z tzv. poutního zboží, i tato nová kniha vyniká kvalitní úpravou stejně jako reprodukční úroveň obrazového materiálu. Není to však prvoplánově publikace obrazová, jejím nejhodnotnějším přínosem je systematické utřídění, vyhodnocení proveniencie a ikonografický rozbor. V podstatě metodická ukázka příkladného odborného zpracování jedné konkrétní kolekce.

K rozboru využil L. Kafka sbírku podmaleb na skle uloženou dnes v Regionálním muzeu v Náchodě. Utváření této sbírky, která dnes obsahuje původní fondy městských muzeí z Náchoda, Police nad Metují a Červeného Kostelce, v níž ale největší podíl má kolekce z Jiráskova muzea v Hronově, popsal v úvodní informaci správce etnografických sbírek náchodského muzea Jan Tůma. Podmaleb na skle

opatruje dnes náchodské muzeum na tři stovky a jejich fotografiemi vybavila publikaci pracovnice náchodského muzea Alžběta Spíšková.

V úvodní kapitole *Lidové obrázky na skle* rekapituluje autor poznatky o technologii výroby podmaleb na skle, jejich regionálním i časovém vymezení a o úloze, již sehrály v interiéru lidových obydlí. Za evropsky významná střediska jejich výroby u nás označil převážně německy osídlené pohraniční oblasti Čech s rozvinutými tradicemi sklářské výroby, především oblast Kladska a Orlických hor s centrem Lasówka, Novohradské hory a přilehlou část Horního Rakouska a severočeskou oblast Novoborska a Jablonecka. Z této perspektivy pak přistoupil k výběru kolekce a důkladné analýze podrobil sbírku náchodského muzea, neboť v ní pěti šestinami dominují výtvoři jedné, a to Kladsko-dolnoslezské oblasti. Je to tedy sbírka homogenní, která má mnohostrannou výpovědní hodnotu. Z celé řady vesnic na polské i české straně, odkud produkce podmaleb na skle vycházela,